DOMSTOLENS DOM (Tredje Afdeling)

13. december 2007 *

I sag C-408/06,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 234 EF, indgivet af Bundesfinanzhof (Tyskland) ved afgørelse af 13. juli 2006, indgået til Domstolen den 5. oktober 2006, i sagen:

Landesanstalt für Landwirtschaft

mod

Franz Götz,

har

DOMSTOLEN (Tredje Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, A. Rosas, og dommerne U. Lõhmus, J. Klučka, P. Lindh og A. Arabadjiev (refererende dommer),

* Processprog: tysk.

generaladvokat: M. Poiares Maduro
justitssekretær: fuldmægtig B. Fülöp,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 19. september 2007,

efter at der er afgivet indlæg af:

— Landesanstalt für Landwirtschaft ved P. Gorski og N. Vogl, som befuldmægtigede

— Franz Götz ved Steuerberater H. Zaisch

— den tyske regering ved M. Lumma og C. Blaschke, som befuldmægtigede

— Det Forenede Kongeriges regering ved T. Harris, som befuldmægtiget, bistået af barrister P. Harris

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved D. Triantafyllou, som befuldmægtiget,

og idet Domstolen efter at have hørt generaladvokaten har besluttet, at sagen skal pådømmes uden forslag til afgørelse,

afsagt følgende

Dom

1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 4, stk. 5, i Rådets sjette direktiv 77/388/EØF af 17. maj 1977 om harmonisering af medlemsstaternes lovgivning om omsætningsafgifter — Det fælles merværdiafgiftssystem: ensartet beregningsgrundlag (EFT L 145, s. 1), som ændret ved Rådets direktiv 2001/4/EF af 19. januar 2001 (EFT L 22, s. 17) herefter »sjette direktiv«), samt sjette direktivs bilag D, nr. 7 og 12.

2 Anmodningen er blevet fremsat i forbindelse med en tvist mellem Landesanstalt für Landwirtschaft (det regionale landbrugskontor, herefter »Landesanstalt«) og Franz Götz i anledning af en faktura vedrørende salg af en leveringsreferencemængde af komælk (herefter »leveringsreferencemængden«) udstedt af Landesanstalt uden særskilt angivelse af merværdiafgiften (herefter »moms«).

Retsforskrifter

Fællesskabsbestemmelser

3 Sjette direktivs artikel 4 bestemmer:

»1. Som afgiftspligtig person anses enhver, der selvstændigt og uanset stedet udøver en af de i stk. 2 nævnte former for økonomisk virksomhed uanset formålet med eller resultatet af den pågældende virksomhed.

2. De former for økonomisk virksomhed, der er omhandlet i stk. 1, er alle former for virksomhed som producent, handlende eller tjenesteyder, herunder minedrift og landbrug, samt virksomhed inden for liberale og dermed sidestillede erhverv. Som økonomisk virksomhed anses bl.a. transaktioner, der omfatter udnyttelse af materielle og immaterielle goder med henblik på opnåelse af indtægter af en vis varig karakter.

[...]

5. Stater, regioner, amter, kommuner og andre offentligretlige organer anses ikke som afgiftspligtige personer for så vidt angår virksomhed eller transaktioner, som de udøver eller foretager i deres egenskab af offentlig myndighed, også selv om de i forbindelse med denne virksomhed eller disse transaktioner modtager gebyrer, afgifter, bidrag eller vederlag.

Når de udøver sådanne former for virksomhed eller foretager sådanne transaktioner, skal de dog betragtes som afgiftspligtige personer for så vidt angår disse former for virksomhed eller disse transaktioner, såfremt deres fritagelse for afgiftspligten ville føre til konkurrencefordrejning af en vis betydning.

Under alle omstændigheder anses de ovennævnte organer som afgiftspligtige personer for så vidt angår de i bilag D opregnede former for virksomhed, medmindre den udøvede virksomhed er ubetydelig.

Medlemsstaterne kan anse den virksomhed, som udøves af ovennævnte organer, og som er fritaget for afgift i henhold til artikel 13 eller 28, som virksomhed i egenskab af offentlig myndighed.«

4 De transaktioner, som er opregnet i sjette direktivs bilag D, nr. 7 og 12, er henholdsvis »transaktioner i forbindelse med landbrugsprodukter, foretaget af landbrugsinterventionsorganer i medfør af forordningerne om de fælles markedsordninger for disse produkter« og »transaktioner i forbindelse med virksomhedskantiner, indkøbssammenslutninger, kooperativer og lignende foretagender«.

5 Endelig må det anføres, at tvisten i hovedsagen bør ses på baggrund af Rådets forordning (EØF) nr. 3950/92 af 28. december 1992 om en tillægsafgift på mælk og mejeriprodukter (EFT L 405, s. 1), som ændret ved Rådets forordning (EF) nr. 2028/2002 af 11. november 2002 (EFT L 313, s. 3, herefter »forordning nr. 3950/92«).

National lovgivning

Lov om gennemførelse af de fælles markedsordninger

6 Lov om gennemførelse af de fælles markedsordninger (Gesetz zur Durchführung der gemeinsamen Marktorganisationen, BGBl. 1995 I, s. 1147) hjemler i § 8, stk. 1, en adgang til ved bekendtgørelse bl.a. at fastsætte fremgangsmåden ved overdragelse af leveringsreferencemængder.

Bekendtgørelse om tillægsafgift

7 Bekendtgørelse om tillægsafgift (Zusatzabgabenverordnung) af 12. januar 2000 (BGBl. 2000 I, s. 27, herefter »ZAV«), i den affattelse, som finder anvendelse i hovedsagen, indeholder navnlig følgende bestemmelser:

»§ 7 — Omstrukturering af overdragelsessystemet

(1) [...] Leveringsreferencemængder kan overdrages uden jord i overensstemmelse med stk. 2 og 3 samt §§ 8-11 [...]

§ 8 — Reguleret overdragelse af leveringsreferencemængder mod vederlag

(1) Overdragelse af leveringsreferencemængder i henhold til § 7, stk. 1, andet punktum, sker undtagen i tilfældene i § 7, stk. 2 og 3, i tilfælde af arv som omhandlet i § 7, stk. 1, andet punktum, samt i tilfældene i § 12, stk. 3, via mælkekvotebørser i henhold til stk. 3 og §§ 9-11 pr. 1. april, 1. juli eller 30. oktober i hvert kalenderår [...]

(2) Delstaterne etablerer mælkekvotebørser. For hver delstat skal der være mindst én kompetent mælkekvotebørs; en mælkekvotebørs' virksomhed kan omfatte flere delstaters område. Private kan på grundlag af en behørigt foretaget bedømmelse få tilladelse til at drive en mælkekvotebørs, såfremt

1. de eller deres organisationer er faglige landbrugssammenslutninger eller — organisationer, og

2. der ikke er nogen betænkeligheder med hensyn til deres pålidelighed og egnethed.

[...]

(3) Leveringsreferencemængder kan kun overdrages inden for de overdragelsesområder, der fremgår af bilaget [...]«

Lov om merværdiafgift

8 Lov af 1999 om merværdiafgift (Umsatzsteuergesetz 1999, BGBl. 1999 I, s. 1270, herefter »UStG«), i den affattelse, som finder anvendelse i hovedsagen, fastsætter i § 14, stk. 1, at når »en erhvervsdrivende foretager afgiftspligtige leveringer af goder eller tjenesteydelser i henhold til § 1, stk. 1, nr. 1, er han berettiget til, og i det omfang han udfører transaktionen for en anden erhvervsdrivendes virksomhed, og sidstnævnte anmoder herom, forpligtet til at udstede en faktura, hvori afgiften er

særskilt angivet«. Ifølge samme lovs § 2, stk. 3, anses offentligretlige juridiske personer kun for at udøve erhvervsmæssig eller handelsmæssig virksomhed inden for rammerne af deres industrielle eller handelsmæssige bedrifter eller deres landbrugs- eller skovbrugsbedrifter.

Bestemmelser vedrørende Landesanstalt

9 Landesanstalt, i sin egenskab af Landesanstalt für Ernährung (det regionale fødevarekontor), blev oprettet inden for rammerne af § 8, stk. 2, i ZAV. Landesanstalt varetog driften af den eneste mælkekvotebørs i delstaten Bayern, med status som et offentligretligt organ tilknyttet denne delstat.

Tvisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

10 Tvisten i hovedsagen er mellem Franz Götz, som er landmand i Bayern, og Landesanstalt. For at reducere overskud af komælk har Landesanstalt centraliseret ansøgningerne fra de forskellige producenter med henblik på at fastlægge, hvilke producenter der ønsker at sælge leveringsreferencemængder, og hvilke producenter der ønsker at købe leveringsreferencemængder. Baggrunden for denne politik var forordning nr. 3950/92, i henhold til hvilken der opkræves en tillægsafgift hos de producenter, hvis mælkeleverancer overskrider en vis grænse.

11 Den mekanisme, som blev indført af Landesanstalt for året 2001, var som følger: Mælkeproducenter, som ønskede at sælge leveringsreferencemængder (såkaldte »udbydere«), indgav på bestemte datoer et skriftligt tilbud til mælkekvotebørsen

med henblik på afståelse af en leveringsreferencemængde til en ønsket salgspris. På samme tidspunkter afgav mælkeproducenter, som ønskede at købe leveringsreferencemængder (såkaldte »efterspørgere«), ved en lignende fremgangsmåde et skriftligt tilbud om erhvervelse af en bestemt leveringsreferencemængde til en ønsket købspris. Mælkekvotebørsen skulle først sammenholde tilbud og efterspørgsel og fastsætte en ligevægtspris, som var en afbalancering mellem de to parters priser. I givet fald blev alle tilbud nedsat. Mælkekvotebørsen tildelte derefter den nationale reserve 5% af de udbudte leveringsreferencemængder. Som det er blevet detaljeret beskrevet af den forelæggende ret, skete indbetalingerne til mælkekvotebørsen selv, som derpå foretog omfordelingen af de resterende leveringsreferencemængder og udbetalte købsprisen.

12 Franz Götz, som er mælkeproducent og driver en landbrugsbedrift i Bayern, ansøgte i 2001 om en leveringsreferencemængde på 16 500 kg, til en pris, som ikke oversteg 2 DEM pr. kg. Landesanstalt oplyste den 3. april 2001 Franz Götz om, at hans købstilbud var blevet antaget med virkning fra den 1. april 2001, og at ligevægtsprisen var 1,58 DEM pr. kg. Landesanstalt udstedte en faktura i Franz Götz' navn uden særskilt angivelse af momsen. Franz Götz, hvis omsætning blev afgiftspålagt i medfør af UStG, klagede til Landesanstalt og krævede, at der blev udstedt en faktura med særskilt angivelse af momsen. Landesanstalt afviste klagen ved afgørelse af 29. august 2001, idet den gjorde gældende, at den var en offentlig myndighed og udelukkende handlede som mellemmand.

13 Franz Götz anlagde derpå sag ved Finanzgericht München, som gav ham medhold, idet den på grundlag af UStG fandt, at Landesanstalt havde handlet som erhvervsdrivende og i eget navn. Landesanstalt ankede sagen til Bundesfinanzhof, som har udsat sagen og forelagt Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Er en af en delstat oprettet såkaldt »mælkekvotebørs« (»Milchquoten-Verkaufsstelle«), som overdrager leveringsreferencemængder mod betaling til mælkeproducenter,

a) et landbrugsinterventionsorgan som omhandlet i artikel 4, stk. 5, tredje afsnit, sammenholdt med bilag D [nr. 7] [i sjette direktiv], der foretager transaktioner i forbindelse med landbrugsprodukter i medfør af forordningerne om de fælles markedsordninger for disse produkter, eller

b) en indkøbssammenslutning som omhandlet i artikel 4, stk. 5, tredje afsnit, sammenholdt med bilag D, [nr. 12], [i sjette direktiv]?

2) Såfremt spørgsmål 1 besvares benægtende:

a) Skal der under omstændigheder som de i hovedsagen foreliggende, hvor både statslige og private »mælkekvotebørser« i en medlemsstat overdrager leveringsreferencemængder mod betaling, ved afgørelsen af, om en offentligretlig »mælkekvotebørs«' fritagelse for afgiftspligt vil føre til »konkurrencefordrejning af en vis betydning« som omhandlet i artikel 4, stk. 5, andet afsnit, i sjette direktiv, ved det relevante geografiske marked forstås det af medlemsstaten definerede overdragelsesområde?

b) Skal der ved undersøgelsen af, om en statslig »mælkekvotebørs«' fritagelse for afgiftspligten ville føre til en sådan »konkurrencefordrejning af en vis betydning«, kun tages udgangspunkt i den typiske — uden tilknytning til landbrugsjord — overdragelse (foretaget af en mælkekvotebørs), eller skal også andre former for — uden tilknytning til landbrugsjord — overdragelse (foretaget af landbrugere som afgiftspligtige personer) tages i betragtning, selv om der i denne forbindelse kun er tale om undtagelsestilfælde?«

Om de præjudicielle spørgsmål

Indledende bemærkninger

14 Det må først fastslås, at de af Bundesfinanzhof forelagte spørgsmål begge er baseret på den forudsætning, at virksomhed bestående i overdragelse mod vederlag af leveringsreferencemængder henhører under sjette direktivs anvendelsesområde. Såvel det første spørgsmål, angående en eventuel fuld afgiftspålæggelse af sagsøgeren i hovedsagen i medfør af bilag D til sjette direktiv, som det andet spørgsmål i sine to dele vedrørende fastlæggelse af »konkurrencefordrejning af en vis betydning«, som kan være forårsaget af, at Landesanstalt grundet sin status som offentligretligt organ skal fritages for afgift i medfør af sjette direktivs artikel 4, stk. 5, forudsætter, at virksomhed udøvet af en mælkekvotebørs, hvad enten denne har status som et offentligretligt organ eller en privatretlig enhed, henhører under sjette direktiv.

15 Selv om sjette direktivs artikel 4 definerer et meget bredt anvendelsesområde for momsen, er det kun virksomhed af økonomisk art, som er omfattet af denne

bestemmelse (jf. i denne retning dom af 11.7.1996, sag C-306/94, Régie dauphinoise, Sml. I, s. 3695, præmis 15, og af 26.5.2005, sag C-465/03, Kretztechnik, Sml. I, s. 4357, præmis 18). Anvendelsen af sjette direktivs artikel 4, stk. 5, forudsætter navnlig, at det først fastslås, at den pågældende virksomhed er af økonomisk karakter (dom af 26.6.2007, sag C-284/04, T-Mobile Austria m.fl., Sml. I, s. 5189, præmis 48).

16 Inden de forelagte spørgsmål besvares, må det derfor fastslås, om virksomhed bestående i overdragelse af leveringsreferencemængder mod vederlag rent faktisk udgør økonomisk virksomhed.

17 Det bemærkes herved, at det følger af fast retspraksis, at begrebet økonomisk virksomhed har en objektiv karakter i den forstand, at virksomheden betragtes i sig selv, uafhængigt af sit formål eller sine resultater (dom af 26.3.1987, sag 235/85, Kommissionen mod Nederlandene, Sml. s. 1471, præmis 8, og af 21.2.2006, sag C-223/03, University of Huddersfield, Sml. I, s. 1751, præmis 47).

18 Økonomisk virksomhed er defineret i sjette direktivs artikel 4, stk. 2, som omfattende alle former for virksomhed som producent, handlende eller tjenesteyder, bl.a. transaktioner, der omfatter udnyttelse af materielle eller immaterielle goder med henblik på opnåelse af indtægter af en vis varig karakter (Régie dauphinoise-dommen, præmis 15, og dommen i sagen T-Mobile Austria m.fl., præmis 33). De sidstnævnte kriterier vedrørende virksomhedens varighed og de indtægter, som opnås i forbindelse hermed, er i retspraksis blevet anset for at gælde ikke blot udnyttelse af et materielt gode, men alle de transaktioner, som er omhandlet i sjette direktivs artikel 4, stk. 2. En virksomhed kvalificeres således generelt som økonomisk, når den har en varig karakter og udføres mod et vederlag, som oppebæres af den, der udøver virksomheden (jf. i denne retning dommen i sagen Kommissionen mod Nederlandene, præmis 9 og 15).

19 Det bemærkes herved, at den af hovedsagen omhandlede virksomhed består i, at man for et givent mælkeproduktionsår fastlægger mælkeproducenternes hensigter for, at mælkeproducenter, som har til hensigt at producere mindre end den tærskel, som er gældende for dem, kan sælge de leveringsreferencemængder, som de ikke mener at have brug for, og for at de producenter, som til gengæld ønsker at overskride denne tærskel, kan erhverve tilsvarende leveringsreferencemængder uden at være omfattet af tillægsafgiften fastsat i forordning nr. 3950/92. Virksomheden består ligeledes i at afbalancere udbud og efterspørgsel ved fastsættelse af en ligevægtspris, at modtage de solgte leveringsreferencemængder og fordele dem til køberne, samt at modtage og betale de aftalte beløb for overdragelse af de pågældende referencemængder. Det følger heraf, at den omhandlede virksomhed i forhold til sjette direktiv må ses som en tjenesteydelse, hvorved mælkeproducenternes udbud og efterspørgsel sammenholdes, hvilket gør det muligt at nå frem til en ligevægtspris. Til forskel fra den virksomhed, som er omhandlet i den sag, der gav anledning til dommen i sagen T-Mobile Austria m.fl. (præmis 43), fremgår det her, at den af tvisten i hovedsagen omhandlede virksomhed således i princippet kan udøves af erhvervsdrivende.

20 Det tilkommer under disse omstændigheder den forelæggende ret at efterprøve, om den af hovedsagen omhandlede virksomhed, når henses til den måde, hvorpå den blev gennemført i Tyskland i 2001, har en varig karakter og udføres mod vederlag, jf. denne doms præmis 18.

21 Det tilkommer ligeledes den forelæggende ret i givet fald at fastslå, om det er med henblik på erhvervelse af dette vederlag, at virksomheden udøves af mælkekvotebørserne (jf. i denne retning Régie dauphinoise-dommen, præmis 15) under hensyntagen til, at opkrævning af et gebyr ikke i sig selv bevirker, at den pågældende virksomhed er af økonomisk art (jf. i denne retning dommen i sagen T-Mobile Austria m.fl., præmis 45 og den deri nævnte retspraksis).

22 Såfremt den forelæggende ret fastslår, at de to afgørende kriterier for, at der foreligger en økonomisk virksomhed, dvs. virksomhedens varige karakter og det

forhold, at der betales et vederlag for virksomheden, ikke er opfyldt, bør den i hovedsagen omhandlede virksomhed, når henses til de omstændigheder, under hvilke den indførtes i Tyskland i 2001, ikke anses for økonomisk virksomhed, og den henhører derfor ikke under sjette direktivs anvendelsesområde.

23 For det tilfælde, at den forelæggende ret måtte fastslå, at de to kriterier nævnt i den foregående præmis er opfyldt, må de to præjudicielle spørgsmål fra den forelæggende ret imidlertid besvares som følger.

Om det første spørgsmål

24 Med sit første spørgsmål ønsker den forelæggende ret oplyst, om en mælkekvotebørs er et landbrugsinterventionsorgan som omhandlet i sjette direktivs artikel 4, stk. 5, tredje afsnit, sammenholdt med samme direktivs bilag D, nr. 7, eller en indkøbssammenslutning som omhandlet i sjette direktivs artikel 4, stk. 5, tredje afsnit, sammenholdt med samme direktivs bilag D, nr. 12.

Spørgsmålet om, hvorvidt der er tale om et landbrugsinterventionsorgan

25 Hvad angår spørgsmålet, om en mælkekvotebørs er et landbrugsinterventionsorgan, som foretager afgiftspligtige transaktioner, jf. sjette direktivs bilag D, nr. 7, bemærkes, at disse er transaktioner med landbrugsprodukter foretaget af landbrugsinterventionsorganer i medfør af forordningerne om de fælles markedsordninger for disse produkter, idet disse tre kriterier skal være opfyldt samtidigt.

26 Selv om der i det foreliggende tilfælde ikke hersker tvivl om, at mælkekvotebørsen oprettet af Landesanstalt agerer på mælkeområdet i medfør af en forordning om de fælles markedsordninger, må det fastslås, at dens handlinger ikke vedrører mælk, men derimod leveringsreferencemængder. Der er således ikke tale om landbrugsprodukter som omhandlet i sjette direktivs bilag D, nr. 7. Desuden adskiller en mælkekvotebørs' opgaver sig væsentligt fra et landbrugsinterventionsorgans opgaver, som er kendetegnet ved køb og videresalg af selve landbrugsprodukterne, som ligeledes kan udføres af enhver erhvervsdrivende, og som bl.a. består i oprettelse af lagre, som det især er tilfældet med hensyn til korn (jf. dom af 26.6.2003, sag C-334/01, Glencore Grain Rotterdam, Sml. I, s. 6769). Logikken i automatisk afgiftspålæggelse, som ligger bag sjette direktivs bilag D, bevirker, at en virksomhed, der består i fordeling af mælkekvoter mellem producenter, ikke er omfattet af direktivet, idet en centralisering af disse producenters tilbud ikke påhviler en erhvervsdrivende, som køber og videresælger landbrugsprodukter på markedet.

27 Den mælkekvotebørs, som drives af Landesanstalt, er derfor ikke et landbrugsinterventionsorgan.

Spørgsmålet om, hvorvidt der er tale om en indkøbssammenslutning

28 Anvendelsen af udtrykket »Verkaufsstelle« i titlen på den af hovedsagen omhandlede børs rejser spørgsmålet, om denne børs ikke er en indkøbssammenslutning (»Verkaufsstelle«) som omhandlet i sjette direktivs bilag D, nr. 12.

29 Det bemærkes herved, at de fællesskabsretlige bestemmelser skal fortolkes og anvendes ensartet i lyset af de forskellige sproglige udgaver, der er udfærdiget på alle fællesskabssprog (jf. dom af 7.12.1995, sag C-449/93, Rockfon, Sml. I, s. 4291, præmis 28, af 2.4.1998, sag C-296/95, EMU Tabac m.fl., Sml. I, s. 1605, præmis 36, og af 8.12.2005, sag C-280/04, Jyske Finans, Sml. I, s. 10683, præmis 31).

30 Ifølge fast retspraksis kan den formulering, der er anvendt i en sproglig udgave af en fællesskabsretlig bestemmelse, ikke alene tjene som grundlag for bestemmelsens fortolkning eller i denne henseende tillægges større betydning end de øvrige sproglige udgaver. Dette ville nemlig være i strid med kravet om en ensartet anvendelse af fællesskabsretten (jf. dom af 12.11.1998, sag C-149/97, Institute of the Motor Industry, Sml. I, s. 7053, præmis 16).

31 I tilfælde af uoverensstemmelse mellem de forskellige sproglige udgaver af en fællesskabsbestemmelse skal den pågældende bestemmelse således fortolkes på baggrund af den almindelige opbygning af og formålet med den ordning, som den er led i (dom af 9.3.2000, sag C-437/97, EKW og Wein & Co., Sml. I, s. 1157, præmis 42, og af 1.4.2004, sag C-1/02, Borgmann, Sml. I, s. 3219, præmis 25).

32 Almindeligheden ved den tyske betegnelse »Verkaufsstelle« findes således eksempelvis ikke i den franske udgave af sjette direktivs bilag D, nr. 12, som anvender betegnelsen »économat«, eller i den engelske udgave (»staff shops«), den spanske udgave (»economatos«) eller den italienske udgave (»spacci«) af bilag D,

nr. 12. Denne vejledende sammenligning gør det muligt at fastslå, at en indkøbssammenslutning, som omhandlet i bilag D, nr. 12, omfatter organer, som har til opgave at sælge diverse produkter og varer til personalet i den virksomhed eller den forvaltning, som de henhører under. Dette er ikke den i hovedsagen omhandlede mælkebørs' opgave, eftersom den pågældende børs har til opgave at bidrage til en ligelig fordeling af leveringsreferencemængder, med henblik på at begrænse disse for at tage hensyn til hver producents interesser.

33 Det følger således af sammenhængen, formålet og opbygningen af sjette direktiv, at mælkekvotebørsen, der drives af Landesanstalt, ikke kan sidestilles med en indkøbssammenslutning som omhandlet i sjette direktivs bilag D, nr. 12.

34 Det første spørgsmål skal derfor besvares således, at en mælkekvotebørs hverken er et landbrugsinterventionsorgan som omhandlet i sjette direktivs artikel 4, stk. 5, tredje afsnit, jf. samme direktivs bilag D, nr. 7, eller en indkøbssammenslutning som omhandlet i sjette direktivs artikel 4, stk. 5, tredje afsnit, jf. samme direktivs bilag D, nr. 12.

Om det andet spørgsmål

35 Med sit andet spørgsmål ønsker den forelæggende ret oplyst, om området for overdragelse af leveringsreferencemængder (herefter »overdragelsesområdet«) som defineret af medlemsstaten udgør det relevante geografiske marked ved afgørelsen

af, om en offentligretlig mælkekvotebørs' fritagelse for afgiftspligt vil føre til »konkurrencefordrejning af en vis betydning« som omhandlet i sjette direktiv artikel 4, stk. 5, andet afsnit, og om der herved kun skal tages hensyn til den typiske overdragelse af leveringsreferencemængder, eller om der skal tages hensyn til andre former for — uden tilknytning til landbrugsjord — overdragelse.

Indlæg for Domstolen

36 Landesanstalt vurderer, at der ved det relevante geografiske marked som omhandlet i sjette direktivs artikel 4, stk. 5, andet afsnit, forstås ovedragelsesområdet som defineret af medlemsstaten. Landesanstalt er af den opfattelse, at der kun skal tages hensyn til den typiske — uden tilknytning til landbrugsjord — overdragelse af leveringsreferencemængder.

37 Ifølge Franz Götz er det relevante geografiske marked ikke det overdragelsesområde, der henhører under det i hovedsagen omhandlede offentligretlige organ, men derimod samtlige de overdragelsesområder, som er defineret af medlemsstaten. Desuden skal der ikke kun tages hensyn til den typiske overdragelse af leveringsreferencemængder, men også til andre — uden tilknytning til landbrugsjord — overdragelser.

38 Den tyske regering har anført, at for det første er statslige mælkekvotebørser ikke momspligtige, for det andet er det relevante geografiske marked det overdragelsesområde, som er defineret af medlemsstaten, og for det tredje er der ikke nogen potentiel konkurrencesituation mellem de forskellige mælkekvotebørser. Angående

den anden del af det andet præjudicielle spørgsmål har regeringen samme standpunkt som Landesanstalt.

39 Det Forenede Kongeriges regering har anført, at der i en situation som den, der foreligger i hovedsagen, ikke kan forekomme nogen efterspørgsel eller noget udbud, der går ud over det geografiske område for et givent overdragelsesområde, og som kan have virkning inden for dette område. Hvert overdragelsesområde er således et selvstændigt geografisk marked. Det Forenede Kongeriges regering har ikke afgivet indlæg vedrørende anden del af det andet spørgsmål.

40 Endelig har Kommissionen anført, at det relevante geografiske marked udgøres af overdragelsesområdet, som er defineret af medlemsstaten. Kommissionen vurderer desuden, at der ikke blot skal tages hensyn til en eventuel — uden tilknytning til landbrugsjord — overdragelse af leveringsreferencemængder på en offentlig mælkekvotebørs, men at der skal tages hensyn til samtlige overdragelser, henset til, at købere af konkurrerende tjenesteydelser har mulighed for at fratrække den indgående moms.

Domstolens besvarelse

41 Først henvises til, at sjette direktivs artikel 4, stk. 5, indeholder en fritagelse for offentligretlige organer, der handler i deres egenskab af offentlige myndigheder, idet begge disse betingelser skal være opfyldt (jf. i denne retning dom af 11.7.1985, sag 107/84, Kommissionen mod Tyskland, Sml. s. 2655, og dommen i sagen Kommissionen mod Nederlandene, præmis 21 og 22).

42 Det følger heraf, at kun såfremt den offentlige person handler inden for rammerne af en myndighedsudøvelse, er det af hensyn til momsens neutralitet nødvendigt at undersøge, om den manglende afgiftspålæggelse kan resultere i »konkurrenceforvridning af en vis betydning«.

43 Dersom det lægges til grund, at Landesanstalt handler inden for rammerne af en myndighedsudøvelse, må det fastslås, at det fremgår af de sagsakter, som Domstolen råder over, samt de indlæg, som er blevet afgivet under retsmødet, at overdragelser af leveringsreferencemængder ikke kan gennemføres af andre markedsoperatører end mælkekvotebørserne.

44 Det fremgår således af oplysningerne fra den forelæggende ret, at ved en reguleret overdragelse mod vederlag som omhandlet i § 8 i ZAV kan overdragelsen kun udføres af en offentlig eller privat mælkekvotebørs. Selv om § 8, stk. 2, i ZAV fastsætter, at en mælkekvotebørs kan dække flere delstaters område, og at en delstat omvendt kan omfatte flere mælkekvotebørser, er dette udelukkende med henblik på at tage hensyn til eksisterende forskelle mellem delstaterne med hensyn til areal og antallet af mælkeproducenter, der er aktive på delstaternes område. Ikke desto mindre må overdragelse af leveringsreferencemængder inden for rammerne af et givent overdragelsesområde ikke gennemføres af private erhvervsdrivende, som er pålagt moms. Det fremgår desuden af § 8, stk. 3, i ZAV, at leveringsreferencemængder kun kan overdrages inden for overdragelsesområderne. Der foreligger derfor ikke en konkurrencesituation som omhandlet i sjette direktivs artikel 4, stk. 5, i et givent overdragelsesområde, og dette overdragelsesområde er derfor det

relevante geografiske marked ved afgørelsen af, om der foreligger en konkurrencefordrejning af en vis betydning.

45 Hvad angår andre overdragelser, som opregnet i § 8, stk. 1, i ZAV, der finder sted uden anvendelse af mælkekvotebørser, bemærkes, som det blev nævnt under retsmødet, at de kun optræder i særlige tilfælde. Omfattet heraf er navnlig overdragelser i forbindelse med arv, ægteskab eller overdragelse af en bedrift, der ikke indeholder noget forretningsmæssigt aspekt, men udgør retsinstitutter, som kun sekundært indebærer overdragelse af leveringsreferencemængder. Der er dermed ingen mulighed for konkurrence, jf. sjette direktivs artikel 4, stk. 5, mellem mælkekvotebørser og producenter, der gennemfører en overdragelse af leveringsreferencemængder i de tilfælde, som er omhandlet af § 8, stk. 1, i ZAV, eftersom disse i den grad er specielle, at det er lidet sandsynligt, at en mælkeproducent beslutter at opfylde betingelserne for en sådan overdragelse, eksempelvis ved at købe en bedrift, alene med henblik på erhvervelse af leveringsreferencemængder på anden måde end via en mælkekvotebørs.

46 Det andet spørgsmål må derfor besvares således, at en mælkekvotebørs' fritagelse for afgift med hensyn til den virksomhed eller de transaktioner, som den foretager i sin egenskab af offentlig myndighed som omhandlet i sjette direktivs artikel 4, stk. 5, ikke udgør konkurrencefordrejning af en vis betydning, idet den i en situation som den i hovedsagen omhandlede ikke konfronteres med private erhvervsdrivende, der udbyder tjenesteydelser, som er i konkurrence med de offentlige tjenesteydelser. Da dette er tilfældet for enhver mælkekvotebørs, der udøver virksomhed i et givent overdragelsesområde, som er defineret af den pågældende medlemsstat, bemærkes, at dette område udgør det relevante geografiske marked ved afgørelsen af, om der foreligger en konkurrencefordrejning af en vis betydning.

Sagens omkostninger

47 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den nationale ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Tredje Afdeling) for ret:

1) **En mælkekvotebørs er hverken et landbrugsinterventionsorgan som omhandlet i artikel 4, stk. 5, tredje afsnit, i Rådets sjette direktiv 77/388/EØF af 17. maj 1977 om harmonisering af medlemsstaternes lovgivning om omsætningsafgifter — Det fælles merværdiafgiftssystem: ensartet beregningsgrundlag, som ændret ved Rådets direktiv 2001/4/EF af 19. januar 2001, jf. sjette direktivs bilag D, nr. 7, eller en indkøbssammenslutning som omhandlet i sjette direktivs artikel 4, stk. 5, tredje afsnit, jf. sjette direktivs bilag D, nr. 12.**

2) **En mælkekvotebørs' fritagelse for afgift med hensyn til den virksomhed eller de transaktioner, som den foretager i sin egenskab af offentlig myndighed som omhandlet i artikel 4, stk. 5, i sjette direktiv 77/388, som ændret ved direktiv 2001/4, udgør ikke konkurrencefordrejning af en vis betydning, idet den i en situation som den i hovedsagen omhandlede ikke konfronteres med private erhvervsdrivende, der udbyder tjenesteydelser,**

som er i konkurrence med de offentlige tjenesteydelser. Da dette er tilfældet for enhver mælkekvotebørs, der udøver virksomhed i et givent overdragelsesområde, som er defineret af den pågældende medlemsstat, bemærkes, at dette område udgør det relevante geografiske marked ved afgørelsen af, om der foreligger en konkurrencefordrejning af en vis betydning.

Underskrifter